

พุทธปรัชญาเถรวาทกับความจริงทางวิทยาศาสตร์*

Theravada Buddhist Philosophy and Scientific Truth

พระมหาตันทฐวัฒน์ สุนตจิตฺโต (ถาวร)

Phramaha Tunthawat Sunthajitto (Tunwapee)

สมเดช นามเกต

Somdet Namket

บุญส่ง สิ้นรฺนออก

Boonsong Sinnok

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus, Thailand

Tunthawat .Sunthajitto @gmail.com.

บทคัดย่อ

พุทธปรัชญาเถรวาทกับความจริงทางวิทยาศาสตร์มีวิวัฒนาการมาจากความสงสัยในปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ด้วยหลักการเช่นนี้จึงกล่าวได้ว่าวิทยาศาสตร์คือความรู้ในความสงสัยในธรรมชาติ มีมาตั้งแต่มีมนุษย์เกิดขึ้นมาอาศัยอยู่บนโลกนี้ แต่ตามที่มีหลักฐานทางวิชาการที่ปรากฏ ก็นับได้ว่าเริ่มต้นเมื่อราว 2,500 กว่าปีมาแล้ว ตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ มาสมัยกรีกรุ่งเรือง จนมาถึงสมัยความจริงทางวิทยาศาสตร์ ที่นับว่าสำคัญของงานวิจัยฉบับนี้ อาศัยข้อสรุปทางวิทยาศาสตร์เรื่องทฤษฎีกลศาสตร์ฟิสิกส์สัมพันธ์ภาพกับทฤษฎีกลศาสตร์ฟิสิกส์ควอนตัม ที่ใช้อธิบายทฤษฎีพลังงานจิต จึงสรุปได้ว่าความจริงในทางวิทยาศาสตร์มีสองสิ่งที่สำคัญคือ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ซึ่งนับรวมทุกสิ่งไม่ว่าโดยธรรมชาติหรือจากการสร้างสรรค์กับผู้สังเกตการณ์ หรือ ผู้มีส่วนร่วม ความจริงทางพุทธปรัชญาเถรวาท ก็สรุปได้สองสิ่งเช่นกัน และถือว่าตรงกันหรือเหมือนกันกับความจริงทางวิทยาศาสตร์ คือ สภาวะสิ่งถูกรู้ หรือ ธรรมธาตุ หนึ่ง เป็นสภาวะตามธรรมชาติไม่ว่าจะโดยธรรมชาติหรือจากการสร้างสรรค์ กับ สภาวะผู้รู้ หรือ ธาตุรู้ สองจะเห็นความเหมือนกันของทั้งสองศาสตร์ได้ว่ามีสองสิ่ง คือเรื่องของ

* Received 1 December 2022; Revised 14 December 2022; Accepted 26 December 2022

ปรากฏการณ์ในสรรพสิ่งทางธรรมชาติที่รวมแม้จะปรากฏขึ้นที่จิตใจมนุษย์ กับสถานะของผู้รู้
ซึ่งก็คือจิตใจมนุษย์

คำสำคัญ: พุทธปรัชญาเถรวาท, วิทยาศาสตร์

Abstract

Theravada Buddhism philosophy and scientific truth has evolved out of suspicion of natural phenomena. Based on this principle, it can be said that science is the knowledge of natural wonder. It has existed since human beings were born to live in this world. But according to the academic evidence that appears It can be counted that it started about 2,500 years ago, since ancient Greece to the glorious Greek era until the age of scientific truth considered the importance of this research. Based on scientific conclusions about the theory of mechanics, physics, relativity, with the theory of quantum physics mechanics used to explain the theory of psychic energy. So, it can be concluded that there are two important facts in science. The natural phenomenon, which includes everything, whether natural or constructive, with an observer or participant or viewer two. Theravada Buddhist philosophy two things can be summed up as well and are considered identical or identical to scientific facts is the state of things being known or the dharma elements; one is a natural state, whether by nature or from creation; and the state of knowledge or the knowing element; two things can be seen as the same between the two sciences that there are two things. It is a matter of phenomena in all natural beings that are included even in the human mind. With the condition of the knowledgeable this is the human mind.

Keywords: Phuttapha Theravada, science

บทนำ

พุทธปรัชญาเถรวาทกับความจริงในวิทยาศาสตร์ ทำให้ศาสนาพุทธได้กลายเป็นประเด็นหนึ่งในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและวิทยาศาสตร์ มีการอ้างว่า คำสอนทั้งทางปรัชญาทั้งทางจิตวิทยาในศาสนาพุทธ มีส่วนที่เหมือนกันกับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์และทางปรัชญา ยกตัวอย่างเช่น ศาสนาพุทธสนับสนุนให้ทำการตรวจสอบธรรมชาติอย่างเป็นกลาง ๆ แนวคิดที่นิยมบางอย่าง เชื่อมคำสอนศาสนาพุทธกับทฤษฎีวิวัฒนาการ ทฤษฎีกลศาสตร์ควอนตัม และทฤษฎีจักรวาลวิทยา แต่ว่า นักวิทยาศาสตร์โดยมาก เห็นความแตกต่างระหว่างคำสอนทางศาสนาและเกี่ยวกับอภิปรัชญาของศาสนาพุทธ กับระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ ในปี ค.ศ. 1993 มีการตีพิมพ์แบบจำลองที่แปลงมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการทางประชาน (theory of cognitive development) ของฌ็อง ปียาแฌ ที่เสนอว่า ศาสนาพุทธเป็นวิธีการทางความคิดแบบที่สี่ นอกเหนือไปจากไสยศาสตร์ (magic) วิทยาศาสตร์ และศาสนา มีการกล่าวถึงศาสนาพุทธว่ามีเหตุผลและไม่ใช่วิธีการที่หักล้างไม่ได้ (dogma) และมีหลักฐานที่แสดงว่า เป็นมาอย่างนี้แล้วมาตั้งแต่ต้นแม้จะมีผู้ที่เสนอว่า ลักษณะเช่นนี้มีการให้ความสำคัญมากในปัจจุบัน และเป็นการตีความใหม่โดยบางส่วน (Tambiah, Stanley Jeyaraja, 1990)

แต่ว่า ไม่ใช่ว่า ทุกนิกายในศาสนาพุทธ จะหลีกเลี่ยงการมีความเชื่อที่หักล้างไม่ได้ หรือสามารถวางตัวเป็นกลางเกี่ยวกับเรื่องเหนือธรรมชาติ หรือว่าเปิดใจที่จะยอมรับการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ (ที่อาจจะขัดกับหลักศาสนา) รูปแบบของศาสนาพุทธมีหลายอย่าง รวมทั้งแบบมีความเชื่ออย่างมั่นคงในลัทธิของตน (fundamentalism) แบบเน้นการบูชา แบบอันวอนผีบ้าน และแบบที่มีความเชื่อทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม มีการอ้างถึงความเหมือนกันระหว่างการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์และแนวคิดวิถิพุทธ ในปี ค.ศ. 2005 องค์ทะไลลามะที่สิบสี่ เทนซิน เกียตโซ ได้กล่าวปาฐกถาในงานประชุมของสมาคมประสาทวิทยาศาสตร์ (Society for Neuroscience) ในเมืองวอชิงตัน ดี.ซี. ที่กำหนด "การตั้งความสงสัยเกี่ยวกับ

เรื่องสัมบูรณ์ (คือความเชื่อว่าสิ่งนี้ต้องเป็นอย่างนี้เท่านั้น)" และการพึ่งอาศัยความเป็นเหตุผล (causality) และประสบการณ์นิยม (empiricism) ว่าเป็นหลักที่เหมือนกันในพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ (Deegalle, Mahinda, 2006)

พุทธปรัชญาเถรวาทผู้วิจัยมุ่งศึกษา ความหมายของพุทธปรัชญาเถรวาท มูลเหตุการเกิดพุทธปรัชญาเถรวาท ความสำคัญของพุทธปรัชญาเถรวาท ประโยชน์ของพุทธปรัชญาเถรวาท องค์ประกอบสำคัญของพุทธปรัชญาเถรวาท พุทธปรัชญาเถรวาทมีคุณสมบัติ 4 ประการ ความเสื่อมสิ้นไปแห่งพุทธศาสนาปรัชญาเถรวาท 5 ประการ ดังนี้ ศ.ดร.วัชร งามจิตฺตเจริญ ได้ให้ความหมายของพุทธศาสนาปรัชญาเถรวาท ไว้ว่า “พระพุทธานุภาพที่ก่อตั้งขึ้นโดยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือที่นิยมเรียกโดยย่อว่า “พระพุทธเจ้า” นั้นได้รับการสืบทอดมาเป็นลำดับโดยพระสาวกของพระองค์ จนกระทั่งหลังจากพุทธปรินิพพานได้ราว 100 ปี จึงเกิดการแตกแยกนิกายอย่างชัดเจนหลังการสังคายนาครั้งที่ 2 การแตกแยกครั้งนั้นได้แตกเป็น 2 นิกายหรือ 2 กลุ่ม คือกลุ่มของพระยสกาภิณฑบุตรและกลุ่มของภิกษุวัชชีบุตร โดยเรียกกลุ่มแรกว่าเป็นนิกาย “เถรวาท” (สเถวีรวาท ในภาษาสันสกฤต) เพราะเป็นกลุ่มที่อนุรักษ์แนวคิดของกลุ่มพระเถระผู้ทำสังคายนาในครั้งแรกที่มีพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน ซึ่งพยายามที่จะรักษาคำสอนดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด และเรียกกลุ่มหลังว่าเป็นนิกาย “อามรวาท” เพราะเป็นกลุ่มของภิกษุที่ถือเอาแนวคิดของอาจารย์ของตนเป็นหลัก” (วัชร งามจิตฺตเจริญ, 2556)

ในบทความนี้ จึงได้กล่าวถึงสาระสำคัญของพุทธปรัชญาเถรวาทกับความจริงทางวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา ความหมายของพุทธปรัชญาเถรวาทและความหมายของวิทยาศาสตร์ มูลเหตุการเกิดพุทธปรัชญาเถรวาท ความสำคัญของพุทธปรัชญาเถรวาท ประโยชน์ของพุทธปรัชญาเถรวาท องค์ประกอบสำคัญของพุทธปรัชญาเถรวาท

พุทธปรัชญาเถรวาทกับความจริงในวิทยาศาสตร์

พุทธศาสนาที่เกิดจากการแตกแยกในครั้งแรกสมัยที่มีการสังคายนาครั้งที่สอง ความหมายที่สอง หมายถึงพุทธศาสนาเถรวาทยุคหลังที่มีการพัฒนาขึ้นจากเดิม และไปเจริญ

แพร่หลายทางด้านใต้ของอินเดียจนได้รับการเรียกขานว่าเป็นพุทธศาสนาฝ่ายใต้หรืออาจจะอธิบายแยกออกเป็นเถรวาทเก่าและเถรวาทใหม่ ซึ่งเถรวาทใหม่ก็คือเถรวาทเก่าที่มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ ปัจจุบันพุทธศาสนาเถรวาทนิกายย่อยอื่นๆ ได้สูญสลายไปหมดแล้ว คงเหลือแต่พุทธศาสนาเถรวาทที่สืบทอดมาแต่ครั้งพุทธกาล และถือกันว่าเป็นพุทธศาสนาที่รักษาคำสอนดั้งเดิมหรือมีคำสอนใกล้เคียงกับคำสอนในครั้งพุทธกาลมากที่สุด และพยายามรักษาคำสอนดั้งเดิม ของพระพุทธเจ้าและพระสาวกไว้ในพระไตรปิฎกที่ถือเป็นคัมภีร์หลักของนิกาย มूलเหตุการเกิดพุทธปรัชญาเถรวาท 1) เพราะความสงสัยในกฎของธรรมชาติ 2) เพราะความเมตตาขององค์พระศาสดา 3) เพราะความต้องการให้มวลมนุษย์ได้พ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงและได้ประสบความผาสุกอย่างแท้จริง 4) เพราะความรู้แจ้งความจริงแห่งชีวิตความสำคัญของพุทธปรัชญาเถรวาท 1. ศาสนาพุทธสร้างระเบียบความประพฤติของสมาชิกในสังคมให้เป็นไปในแนวเดียวกัน เป็นบรรทัดฐานของสังคม 2. ศาสนาพุทธเป็นที่พึ่งและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจของมนุษย์ 3. ศาสนาพุทธช่วยยกระดับจิตใจ ทำคนให้เป็นมนุษย์ เป็นผู้ควรแก่การเคารพนับถือ 4. ศาสนาพุทธช่วยสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของความเป็นมนุษย์และบำเพ็ญตนเป็นคนมีประโยชน์ 5. ศาสนาพุทธเป็นพลังใจให้สามารถเผชิญชีวิตด้วยความกล้าหาญไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรมและความตาย ทำให้มีความสงบสุขและผาสุกในชีวิต 6. ศาสนาพุทธเป็นแหล่งกำเนิดจริยธรรม เพราะมีหลักธรรมสอนให้คนประพฤติในแนวทางที่ถูกต้อง 7. ศาสนาพุทธเป็นพื้นฐานกฎศีลธรรมของสังคม 8. ศาสนาพุทธเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศ 9. ศาสนาพุทธช่วยให้ชีวิตครอบครัวอบอุ่น เป็นแหล่งผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าให้แก่สังคม 10. ศาสนาพุทธเป็นบ่อเกิดแห่งวิทยาการต่างๆ 11. ศาสนาพุทธช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกัน ช่วยขจัดช่องว่างทางสังคม สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันให้เกิดขึ้น เป็นรากฐานแห่งความสามัคคี และการร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาชุมชน และสร้างความสงบสุขความมั่นคงให้แก่ชุมชน 12. ศาสนาพุทธเป็นมรดกล้ำค่าแห่งมนุษยชาติ เป็นความหวังและวิถีทางสุดท้ายแห่งความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติ

ประโยชน์ของพุทธปรัชญาเถรวาท มีดังนี้ 1. ศาสนาพุทธสนองความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ เช่น สอนให้ทำความดี ละความชั่ว ละอายต่อการทำบาปทุกชนิด 2. ศาสนาพุทธ

สอนให้คนเป็นอิสระจากการครอบงำของกิเลสตัณหา โดยใช้สติปัญญาเป็นเครื่องชี้แนะในทางที่ถูกต้อง 3. ศาสนาพุทธทำให้มนุษย์ปกครองตนเองได้ในที่ทุกสถานและกาลเวลา 4. ศาสนาพุทธสอนให้มนุษย์มีจิตใจสะอาด ไม่กล้าทำความชั่วทั้งในที่ลับและที่แจ้ง 5. ศาสนาพุทธทำให้มนุษย์ผู้ประพฤติดำเนินพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน และช่วยให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในความสุขของจิตใจเป็นขั้นๆ จนบรรลุเป้าประสงค์ สูงสุดของชีวิต 6. ศาสนาพุทธทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ช่วยให้เขามีหลักในการดำเนินชีวิต ให้ชีวิตมีความหมายและความหวัง และช่วยให้เกิดเสถียรภาพและความสงบสุขในสังคม 7. ศาสนาพุทธช่วยส่งเสริมและสร้างสรรค์ให้เกิดผลงานที่มีค่าในด้านศิลปะและวัฒนธรรมแก่สังคม (दन्य षायोरा, 2552)

องค์ประกอบสำคัญของพุทธปรัชญา ได้แก่ เถรวาทศาสตร์ คือ พระพุทธเจ้าจุดมุ่งหมาย คือ นิพพาน พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หลักปฏิบัติ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา สมณะ วิปัสสนา บทสวดมนต์ พระไตรปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก หลักธรรม คือ ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 มรรค 8 ปฏิจจสมุปบาท มงคล 38 นิกาย คือ เถรวาท มหายาน วัชรยาน สังโยชน์ (บาลี : samyojana) คือ กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์, ธรรมที่มัดสัตว์ไว้กับทุกข์ หรือ กิเลส เครื่องร้อยรัดจิตใจให้จมในวัฏฏะ มี 10 อย่างคือ โอรัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องต้น 5 ได้แก่ สักกายทิฏฐิ - มีความเห็นว่าร่างกายนี้เป็นของเรา มีความยึดมั่นถือมั่นในระดับหนึ่ง วิจิกิจฉา - มีความสงสัยในคุณของพระรัตนตรัย คือ คุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ สิลัพพตปรามาส - ความถือมั่นศีลพรตโดยสักว่าทำตามๆ กันไปอย่างงมงาย เห็นว่าจะบริสุทธิ์หลุดพ้นได้เพียงด้วยศีลและวัตร หรือ นาคิลพรตไปเพื่อเหตุผลอื่นไม่ใช่เพื่อเป็นปัจจัยแก่การสิ้นกิเลสความราคะ - มีความติดใจในกามคุณปฏิมะ - มีความกระหนาบกระหนังในใจ อุทธัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องสูง 5 ได้แก่ รูปราคะ - มีความติดใจในรูปฌาน อรูปราคะ - มีความติดใจในอรูปฌาน หรือ ความพอใจในนามธรรมทั้งหลายมานะ - มีความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน หรือ คุณสมบัติของตน อุทธัจจะ - มีความฟุ้งซ่าน อวิชชา - มีความไม่รู้จริง พระโสดาบันละสังโยชน์ 3 ข้อได้หมด คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สิลัพพตปรามาส พระสกทาคามี ทำการละสังโยชน์ ข้อ 4-5 คือ กามราคะและปฏิมะให้เบาบางลงด้วยพระอนาคามี ละสังโยชน์ 5 ข้อแรก

ได้หมดพระอรหันต์ ละสังโยชน์ได้หมดทั้ง 10 ข้ออริยบุคคล แปลว่า บุคคลผู้ประเสริฐ, ผู้ไกลจากข้าศึก, ผู้ทำกาลอแห่งสังสารวัฏได้แล้ว แบ่งได้หลายประเภท คือแบ่งอย่างใหญ่ได้ 2 คือ พระเสขะ และพระอเสขะ แบ่งตามประเภทบุคคลมี 4 ประเภท คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ และยังแบ่งย่อยเป็น 8 ประเภทจัดเป็น 4 คู่ได้อีก คือพระโสดาบันมรรค พระโสดาบันผล พระสกทาคามีมรรค พระสกทาคามีผล พระอนาคามีมรรค พระอนาคามีผลพระอรหันต์มรรค พระอรหันต์ผล (พระธรรมกิตติวงศ์, 2548)

พระอรหันต์ (พระ-อะ-ระ-หัน:บาลี : arahant) คือพระอริยบุคคลขั้นสูงสุด สามารถละสังโยชน์ ได้หมด 10 ข้อ แบ่งตามลักษณะมี 3 ประเภท 1) พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ พระพุทธเจ้า คือผู้ตรัสรู้แล้วได้ทรงก่อตั้งพระพุทธศาสนา สามารถโปรดเวไนยสัตว์ให้หลุดพ้นจากวัฏสงสารได้ 2) พระปัจเจกพุทธเจ้า คือผู้ตรัสรู้เองได้แต่ไม่ประกาศศาสนา ไม่มีสาวกเกิดขึ้นได้เฉพาะในยุคที่ไม่มีพระพุทธศาสนาเท่านั้น 3) พระอรหันตสาวก คือสาวกผู้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์ จากการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของ พระพุทธเจ้าพระอรหันต์ 2 ได้แก่ 1) สุกขวิปัสสกะ (สุข-แห้งแล้ง) ผู้เจริญวิปัสสนาล้วน แล้วได้ปฐมฌานเมื่อบรรลุอรหัตตผล เรียกอีกอย่างว่า วิปัสสนายานิก 2.) สมถยานิก ผู้มีสมถะเป็นฌาน ผู้เจริญสมถกรรมฐานจนได้ฌานก่อนแล้วจึงเจริญวิปัสสนาจนบรรลุอรหัตตผล เรียกอีกอย่างว่า อุภโตภาควิมุต พระอรหันต์ 4 ได้แก่ สุกขวิปัสสกะ ผู้เจริญวิปัสสนาล้วน เติวิชชะ ผู้ได้วิชา 3 ฉฬภิญโญ ผู้ได้ภิญญา 6 ปฏิสัมภีทปัตตะ ผู้บรรลุปฏิสัมภีทา 4 พระอรหันต์ 5 ได้แก่ ปัญญาวิมุต อุภโตภาควิมุต เติวิชชะ ฉฬภิญโญ ปฏิสัมภีทปัตตะ พระอรรคถาจารย์แสดงความหมายของพระอรหันต์ไว้ 5 นัยได้แก่ ไกลจากกิเลส กำจัดกิเลสได้หมดสิ้น เป็นผู้หมดสังสารวัฏคือการเวียนว่ายตายเกิดเป็นผู้ควรแก่การบูชาพิเศษของเทพและมนุษย์ทั้งหลายไม่มีที่ลับในการทำบาป ไม่มีความชั่วเสียหายที่จะต้องปิดบัง

สรุปว่า สารประเด็นสำคัญในเรื่องนี้ ดังนี้ 1. พระพุทธศาสนาเถรวาทหมายถึง กลุ่มที่อนุรักษ์แนวคิดของกลุ่มพระเถระผู้ที่ทำสังคายนาครั้งแรก ที่มีพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน ซึ่งพยายามรักษาคำสอนดั้งเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด คำว่าเถรวาท เป็นชื่อรวมของทุกนิกายที่สืบทอดมาแต่ครั้งพุทธกาล 2. มูลเหตุการเกิดพระพุทธศาสนา เกิดจากความสงสัยในกฎของ

ธรรมชาติ เกิดจากควมมีพระเมตตาของพระพุทธเจ้า เกิดจากความต้องการให้มวลมนุษย์สัน
ทุกข์ประสบสุขอย่างแท้จริง เกิดจากเพื่อแสดงความรู้แจ้งเห็นจริงในความจริงของธรรมชาติ 3.
ความสำคัญของพระพุทธศาสนา ทำให้หล่อหลอมการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นไปใน
แนวทางเดียวกัน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ช่วยยกระดับจิตใจของมนุษย์ทำ
ให้มีจิตสำนึกในความเป็นมนุษย์เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม 4. ประโยชน์ของ
พระพุทธศาสนา แบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับสังคมส่วนรวมทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม
ระดับต่างๆ และระดับส่วนบุคคลทำให้ได้รับความสุขในจิตใจจนขั้นสูงสุด 5. องค์ประกอบ
สำคัญของพระพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้า มีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือพระนิพพาน มีพระรัตนตรัย
เป็นองค์ประกอบหลัก มีหลักปฏิบัติหลักคือศีล สมาธิ ปัญญา มีพระไตรปิฎกที่จัดไว้เป็น
หมวดหมู่เป็นพระธรรมคำสั่งสอน มีนิกายเถรวาท มหานิกาย วัชรยาน สามนิกายหลักใน
ปัจจุบัน มีสังโยชน์ 10 เป็นเครื่องวัดระดับความเป็นพระอริยะเจ้า 4 ประเภท 8 จำพวก ทั้ง ยัง
แบ่งประเภทพระอรหันต์ตามลักษณะ 3 ประเภท 2 ประเภท 4 ประเภท และ 5 ประเภท ตาม
คุณสมบัติที่มีบัญญัติไว้ 6. คุณสมบัติของพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งสัจธรรมความจริง
เป็นสัลเลขธรรมข้อปฏิบัติที่สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติตามชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ตาม
ความสามารถ 7. ความเสื่อมสิ้นไปแห่งพระพุทธศาสนา เกิดจากความเสื่อมสิ้นแห่งมรรคผล
นิพพาน ความเสื่อมสิ้นแห่งการปฏิบัติ ความเสื่อมสิ้นของปริยัติ ความเสื่อมสิ้นแห่งเพศ ความ
เสื่อมสิ้นแห่งธาตุ

หลักธรรมที่สำคัญในพุทธปรัชญาเถรวาท

หลักธรรมที่สำคัญในพุทธศาสนาปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาปัจจัยสมุปบาท
ปฐมเทศนา ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (ทางสายกลางและอริยสัจสี่) หลักไตรลักษณ์ในอนัตต
ลักษณะสูตรอนุปปกัถา อาทิตตปริยายสูตร โอวาทปาติโมกข์-หัวใจพระพุทธศาสนา กาลาม
สูตร กรรม ในฐานะกฎธรรมชาติอย่างหนึ่ง มหาสติปัฏฐานสูตร ดังนี้

ปัจจัยสมุปบาท แปลพอให้ได้ความหมายในเบื้องต้นว่า การเกิดขึ้นพร้อมแห่งธรรม
ทั้งหลายโดยอาศัยกัน การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันและกันจึงเกิดมีขึ้น หรือการที่ทุกข์เกิดขึ้น
เพราะอาศัยปัจจัยสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันมาปัจจัยสมุปบาท เป็นหลักธรรมอีกหมวดหนึ่ง ที่

พระพุทธเจ้าทรงแสดงในรูปของกฎธรรมชาติ หรือหลักความจริงที่มีอยู่โดยธรรมดา ไม่เกี่ยวกับการอุบัติของศาสนาทั้งหลาย พุทธพจน์แสดงปฏิจจสมุปบาทในรูปของกฎธรรมชาติว่า ดังนี้ 1. ปฏิจจสมุปบาทเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญมาก ด้วยแสดงความเป็นเหตุเป็นผลของสภาวะต่างๆ ที่มีผลต่อกันและกัน ไม่เพียงแต่จำกัดความหมายเพียงแค่ทางด้านจิตใจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงสรรพสิ่งที่ปรากฏอยู่บนโลก หลักธรรมนี้เปรียบเหมือนเป็นแก่นของหลักธรรมทั้งหมด หลักธรรมอื่นๆ เป็นหลักรองมีบทบาทเสริมหลักปฏิจจสมุปบาท และหลักปฏิจจสมุปบาทนี้เองที่แสดงความจริงที่ตรงกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ 2. ปฏิจจสมุปบาทเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการภาวนาจนตรัสรู้ 3. ปฏิจจสมุปบาทแสดงความหมายเป็นสองนัยยะ คือ นัยยะที่แสดงถึงกระบวนการ เกิดดับของทุกข์ ในขณะที่ชีวิตปัจจุบัน อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นระยะสั้น อีกหนึ่งคือ นัยยะที่แสดงถึงกระบวนการ เกิด-ดับ ของทุกข์ระยะยาว ข้ามภพข้ามชาติ 4. ปฏิจจสมุปบาทแสดงอริยสัจคือความไม่รู้เป็นต้นเหตุของความหลงหรือความรู้ต่างๆ เพราะฉะนั้นจะอย่างไรให้รู้ นั่นคือการพิจารณาตามหลักปฏิจจสมุปบาท 5. ปฏิจจสมุปบาทเป็นหลักธรรมสากลที่จะมีพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้หรือไม่ หลักธรรมนี้ก็ยังคงเป็นอมตะธรรมอยู่ตลอดไป

ปฐมเทศนา ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (ทางสายกลางและอริยสัจสี่)

ปฐมเทศนานี้เป็นเทศนาครั้งแรกที่มีความสำคัญ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงทางที่พระองค์ปฏิบัติ ได้ทรงแสดงธรรมที่ได้ทรงตรัสรู้ ได้ทรงแสดงญาณคือความรู้ของพระองค์ที่เกิดขึ้นในธรรมนั้น ถ้าจะตั้งปัญหาว่า พระพุทธเจ้าทรงดำเนินทางปฏิบัติอย่างไรจึงได้ตรัสรู้ พระพุทธเจ้าได้ ตรัสรู้อะไร พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ด้วยความรู้ที่มีลักษณะอย่างไร ปัญหาเหล่านี้ก็อาจตอบได้ด้วยพระสูตรนี้ 1. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรและอริยสัจสี่ เป็นปฐมมถา รัสสีที่ทรงตรัสสั่งสอนพระปัญจวัคคีย์ทำให้เกิดพระรัตนตรัยขึ้นบนโลก อันเป็นเครื่องยืนยันถึงการบรรลุธรรมได้ของมนุษย์ผู้ใด 2. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเป็นธรรมที่แสดงถึงแนวปฏิบัติทางสายกลาง 3. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรและอริยสัจสี่ เป็นธรรมทรงแสดงเพื่อความรู้เพื่อการพ้นทุกข์ทางจิตใจ

อนัตตลักขณสูตร แปลว่า พระสูตรที่แสดงลักษณะเครื่องหมายว่าเป็นอนัตตา มิใช่อัตตาตัวตน พระสูตรนี้พระพุทธองค์ทรงแสดงต่อพระปัญจวัคคีย์ที่ได้รับการอุปสมบทด้วยเอหิ

ภิกษุจากพระพุทธองค์แล้ว เป็นพระสูตรที่ 2 มีใจความโดยย่อดังต่อไปนี้ (ว. มหา. 4/24/20-24) 1. อนัตตลักษณะสูตร เป็นพระสูตรที่แสดงลักษณะเครื่องหมายว่าเป็นอนัตตา มิใช่อัตตาตัวตน 2. อนัตตลักษณะสูตรเป็นพระสูตรที่กล่าวถึงโทษในการยึดมั่น 5 และผลสำเร็จในการละวาง 5

อนุปฺพุพฺพิกา แปลว่า ถ้อยคำที่กล่าวโดยลำดับตั้งแต่เบื้องต้นขึ้นไปมี 6 คือ 1. อนุปฺพุพฺพิกา แปลว่า ถ้อยคำที่กล่าวโดยลำดับตั้งแต่เบื้องต้นขึ้นไปมี 5 คือ ทานกถา สีลกถา สัคคกถา กามาทีนวกถา เนกขัมมานิสังสกถา 2. ทาน แปลว่า ให้ เป็นชื่อของวัตถุ แปลว่าวัตถุที่ให้ เป็นชื่อของเจตนา แปลว่าเจตนาเป็นเหตุให้ ทางพระพุทธศาสนาแสดงทานด้วยมุ่งให้บุคคลทำการบริจาค เป็นการสงเคราะห์ อนุเคราะห์ หรือ บูชา เป็นการเผื่อแผ่ความสุขให้แก่ผู้อื่น และด้วยมุ่งกำจัดโลภะคือความโลภ มัจฉริยะคือความตระหนี่ในจิตใจของตนด้วย 3. สีล แปลว่า ปกติ หมายถึงความปกติกาย ปกติวาจา ปกติใจ ไม่ถูกกิเลสดึงไปให้ประพฤติ พุจริตต่างๆ ฉะนั้นจึงต้องมี วิริติเจตนา ความตั้งใจต้งใจจากความชั่วนั้นๆ จึงจะเป็นศีล 4. สวรรค์ แปลว่าที่เป็นที่ข้องเป็นที่ติดก็ได้ ที่เป็นที่มึอารมณ์อันเลิศก็ได้ ตามที่เข้าใจกัน สวรรค์เป็นโลกอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งบุคคลผู้ทำความดีจะพึงเข้าถึงในเวลาที่ยืนชีวิตไปจากโลกนี้แล้ว 5. กามาทีนพ คือโทษของกาม สวรรค์ได้ชื่อว่ากาม คือเป็นที่รักใคร่ ที่ปรารถนา ที่พอใจ เป็นอย่างยิ่ง คำว่ากามนั้น เป็นวัตถุที่เป็นภายนอกดังกล่าวนั้นส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นชื่อของกิเลสในใจของบุคคล คือเป็นชื่อของความใคร่ ความปรารถนา ความพอใจ เมื่อมีความใคร่ ความปรารถนา ความพอใจ เป็นกิเลส กามในจิตใจ วัตถุข้างนอกจึงได้พลอยเป็นกามไปด้วย แต่ถ้าจิตใจไม่มีกิเลสกามอยู่วัตถุภายนอกก็เป็นวัตถุเฉยๆ ไม่เป็นกามของผู้คน 6. เนกขัมมะ คือการออกจากกาม การออกจากกามนั้น ออกทางกาย ได้แก่การออกบวชประการหนึ่ง ออกทางใจ ได้แก่การท วจิตใจให้เป็นสมาธิจนสงบระงับจากกาม จากอกุศลกรรมทั้งหลายอีกประการหนึ่ง เป็นเหตุทำให้จิตใจสงบและมีความสุข ตัดความกังวลห่วงใยอันเกี่ยวกับกามด้วยประการทั้งปวง (ส . สฬา. 18/159/215.)

อาทิตตปริยายสูตร ในพระสูตรนี้ ในตอนแรก พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน สิ่งทั้งปวงคืออะไรบ้าง ก็ได้ทรงยกขึ้นแสดงเป็นหมวดๆ สาระประเด็นสำคัญในเรื่องนี้ ดังนี้ 1) อาทิตตปริยายสูตร เป็นพระสูตรที่ขยายเหตุที่มาของเวทนาจากการยึดมั่น 5 ด้วย

อายตนะ ภายนอกภายในทั้ง 6 2) อาทิตตปริยายสูตร เป็นพระสูตรที่ทรงแสดงถึงความรู้จน สันกิเลสได้ โดยมีความหมายถึงจิตเป็นผู้รู้ หรือผู้สันกิเลส หรือเกิดความรู้เท่าทันสภาวะของ ธรรมชาติของจิต (วิ. มหา. 4/62/55.)

โอวาทปาติโมกข์-หัวใจพระพุทธศาสนาพระโอวาทนี้ประมวลพระพุทธวาทะ ประมวล พระพุทธศาสนา ด้วยข้อความเพียง 3 คาถาครั้ง ฉะนั้นพระโอวาทนี้จึงเป็นที่นับถือว่า แสดง หัวใจพระพุทธศาสนา ตามที่ท่านพระธรรมสังคากาจารย์ ได้รวบรวมไว้ว่าดังนี้ “ขันติ ปรม ตโป ตีติกขา” ขันติคือความทนทาน เป็นบรมตบะ “นิพพาน ปรม วทนติ พุทธา” พระพุทธะ คือพระผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่านิพพานเป็นอย่างยิ่ง “น หิ ปพพิชิตो ปฐุปภาติ สมโณ โหติ ปริ วิ เหฐยุโต” บรรพชิตคือนักบวช ผู้ยังทำ ร่ายผู้อื่นอยู่ เบียดเบียนผู้อื่นอยู่ ไม่ชื่อว่าสมณะ นี่เป็น พระคาถาแรก พระคาถานี้แสดงพระพุทธวาทะของพระพุทธะ ที่แปลว่า พระผู้รู้ ไว้ 3 ข้อ 1. ขันติ ความทนทาน เป็นบรมตบะ 2. นิพพาน เป็นบรมธรรม 3. บรรพชิตคือนักบวช ผู้ยังทำ ร่ายผู้อื่น เบียดเบียนผู้อื่นอยู่ ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ (มหาปทานสูตรที่ มหา. 10/57/54.)

นิพพาน หลักใหญ่ในอภิธรรมอีกอย่างหนึ่งคือนิพพาน ซึ่งเป็นหลักที่ครบ 4 ท่าน อธิบายไว้ในที่นี้ว่า เรียกว่า นิพพาน ก็เพราะออกจากตัณหา ที่มีชื่อเรียกว่า วาณะ ซึ่งแปลว่า เครื่องเสียบแทง เหมือนอย่างลูกศรซึ่งเป็นเครื่องเสียบแทง พุดอย่างง่าย ๆ โดยไม่ต้องอาศัย พญานาครในอภิธรรมหรือในที่อื่นว่า เมื่อลูกศรคือกิเลสในจิตใจออกทั้งหมดได้ก็เป็นนิพพาน เพราะฉะนั้นตามสภาพ นิพพานจึงมีเพียงอย่างเดียว แต่อาจจำแนกโดยเหตุบางประการได้ 2 คือ สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ แปลว่า นิพพานธาตุที่มีปัญจขันธ์เหลือ ได้แก่ นิพพานของพระ อรหันต์ผู้มีชีวิตอยู่ และอนุปปาทิเสสนิพพานธาตุ แปลว่า นิพพานธาตุที่ไม่มีปัญจขันธ์เหลือ ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ผู้ดับขันธ์แล้ว (อง. นวก. 23/393/216.)

กาลามสูตร ว่าด้วยมิให้เชื่อโดยอาการ 10 อย่างพระผู้มีพระภาคเจ้า (ผู้มีคุณควรคบ หรือมีคุณควรนับถือ) พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จจาริกไปในโกศลชนบท (เมืองขึ้นในแคว้นโกศล) บรรลุถึงเกสปุตตนิคม (เมืองชื่อเกสปุตตะ) ซึ่งเป็นที่อยู่แห่งหมู่ชนกาลามโคตร (วงศ์กาลามะ) ชาวกาลามะผู้อยู่ในเกสปุตตนิคมได้พร้อมกันไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นหมู่ กาลามชนชาวเกสปุตตนิคมนั่งเป็นปกติแล้ว จึงทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า มีสมณะพราหมณ์

พวกหนึ่ง มาถึงเกสบุตรนิคมนี้ สมณพราหมณ์พวกนั้นพูดแสดงแต่ถ้อยคำของตนเชิดชูให้เห็นว่า ดีชอบ ควรจะถือตามถ้อยคำเดียว พูดคัดค้านชมถ้อยคำของผู้อื่น ดูหมิ่นเสียว่าไม่ดี ไม่ชอบ ไม่ควร ถือตาม ทำถ้อยคำของตนให้เป็นปฏิบัติแก่ถ้อยคำของผู้อื่น ครั้นสมณพราหมณ์อีกพวกหนึ่ง มาถึงเกสบุตรนิคมนี้อีก ก็เป็นเหมือนพวกก่อน เป็นอย่างนี้ทุกๆ หมู่ จนข้าพระองค์มีความสงสัย ไม่รู้ว่าท่านสมณะเหล่านั้น ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ ดังนี้ 1. กาลามสูตร ว่าด้วยมิให้เชื่อโดย อากาโร 10 อย่าง คือ 1.อย่าได้ถือโดยได้ฟังตามกันมา 2. อย่าได้ถือโดยลำดับสืบๆ กันมา 3. อย่าได้ถือโดยความตื่นว่าได้ยินว่าอย่างนี้ๆ 4. อย่าได้ถือโดยอ้างตำรา 5. อย่าได้ถือโดยเหตุนึก เดาเอา 6. อย่าได้ถือโดยนัยคือคาดคะเน 7. อย่าได้ถือโดยความตรึงตามอาการ 8. อย่าได้ถือ โดยชอบใจว่าต้องกันกับลัทธิของตน 9. อย่าได้ถือโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อได้ 10. อย่าได้ ถือโดยความนับถือว่าสมณะผู้นี้เป็นครูของเรา มหาสติปัฏฐานสูตรพระสูตรนี้ ทรงแสดงขณะที่ ทรงประทับที่นิคมชื่อ กัมมาสทัมมะ แคว้นกุรุ ทรงตรัสสอนภิกษุทั้งหลายว่า หนทางเป็นทิไปอัน เอก เพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ เพื่อก้าวล่วงความโศก ความคร่ำครวญ เพื่อให้ความทุกข์กาย ทุกข์ใจตั้งอยู่ไม่ได้ เพื่อบรรลุลหรรณที่ถูกต้อง เพื่อทำให้แจ้งพระนิพพาน คือ มหาสติปัฏฐานสูตร เป็นหลักธรรมเพื่อการบรรลุลหรรณที่ถูกต้อง เพื่อทำให้แจ้งพระนิพพาน คือ ตั้งสติกำหนด พิจารณาภายในกาย ตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาในเวทนา ตั้งสติกำหนดพิจารณาจิตในจิต ตั้ง สติกำหนดพิจารณาธรรมในธรรม (ที.ม. ข้อ 273-300)

คำกล่าวของนักวิทยาศาสตร์

นีลส์ บอร์ นักฟิสิกส์ผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาฟิสิกส์ในปี ค.ศ. 1922 ได้กล่าวไว้ว่าโดย ขนานกับบทเรียนที่ได้เกี่ยวกับทฤษฎีอะตอม [เราจะต้องหันไปสนใจ]ปัญหาทางญาณวิทยา ประเภทที่นักปราชญ์เช่นพระพุทธเจ้าและเล่าจื๊อได้เผชิญมาแล้ว เมื่อเราพยายามจะทำความเข้าใจ กลมกลืนระหว่างความเป็นผู้ชมและผู้แสดง ในละครชีวิตอันยิ่งใหญ่ (Niels, Bohr, 1958)

เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ นักปราชญ์ผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมในปี ค.ศ. 1950 ได้ พรรณนาศาสนาพุทธว่าเป็นปรัชญาเชิงวิทยาศาสตร์และ speculative philosophy โดยกล่าวว่าศาสนาพุทธเป็นการผสมกันของทั้งปรัชญาเชิงวิทยาศาสตร์และ speculative philosophy ซึ่งสนับสนุนระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ และทำตามนั้นจนถึงที่สุด ที่อาจเรียกได้ว่าเป็น

เหตุผลนิยม ในศาสนาเราอาจจะพบคำตอบต่อคำถามที่น่าสนใจเช่น "อะไรคือจิตและสสาร ในระหว่างทั้งสองนั้นอะไรสำคัญกว่า โลกนี้ดำเนินไปมีจุดประสงค์อะไรหรือไม่ มนุษย์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติอย่างไร มีแบบการใช้ชีวิตที่ประเสริฐหรือไม่" เป็นศาสตร์ที่รับช่วงต่อในที่ที่วิทยาศาสตร์พาไปไม่ได้เพราะว่าความจำกัดทางเครื่องมือของวิทยาศาสตร์

ส่วนนักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกันผู้เป็นบิดาของระเบิดปรมาณู ดร. เจ. โรเบิร์ต ออพเพนไฮเมอร์ใช้อุปมาเกี่ยวกับศาสนาพุทธเมื่ออธิบายหลักความไม่แน่นอน คือ สิ่งที่พุทธศาสนาพิชิตก็คือเรื่องของจิต

ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเราถามว่า ตำแหน่งของอิเล็กตรอนอยู่ที่เดียวกันหรือไม่ เราต้องตอบว่า ไม่ใช่ ถ้าเราถามว่า ตำแหน่งของอิเล็กตรอนเปลี่ยนไปตามกาลเวลาหรือไม่ เราต้องตอบว่า ไม่ใช่ ถ้าเราถามว่า อิเล็กตรอนกำลังอยู่เฉย ๆ หรือไม่ เราก็ตอบว่า ไม่ใช่ ถ้าเราถามว่า อิเล็กตรอนกำลังเคลื่อนไปอยู่หรือไม่ เราก็ตอบว่า ไม่ใช่ พระพุทธเจ้าทรงให้คำตอบเช่นนี้เมื่อมีการถามถึงสภาพของอัตตาหลังจากตายแล้ว แต่คำตอบเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องคุ้นเคยต่อนักวิทยาศาสตร์ยุคคริสต์ศตวรรษที่ 17 และ 18

เปรียบเทียบความจริงระหว่างวิทยาศาสตร์และพุทธปรัชญาเถรวาท

วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยนี้คือการแสดงความเหมือนกันของความจริงของทั้งวิทยาศาสตร์และพุทธปรัชญาเถรวาท ที่เป็นที่ยอมรับกันของเหล่าบรรดานักวิทยาศาสตร์ชั้นนำระดับโลก อันจะเป็นเหตุให้เกิดความน่าสนใจหันมาศึกษาของชนรุ่นใหม่อย่างกว้างขวางและเจาะลึกลงไปในรายละเอียด ข้อมูลทางวิชาการที่ยกมาอ้างอิงถึงในบทที่ 2 ได้ยกทฤษฎีสัมพัทธภาพและทฤษฎีควอนตัมมาเป็นหลัก ทฤษฎีพลังงานจิตเป็นรอง โดยมีทฤษฎีอื่นเป็นส่วนเสริม และ บทที่ 3 ได้ยกพุทธประวัติเป็นหลัก การบรรลุธรรมของสาวกในครั้งพุทธกาลเป็นรอง โดยมีเนื้อหาส่วนอื่นเป็นส่วนเสริม เป็นงานวิจัยที่กล่าวถึงข้อมูลที่เป็นวงกว้างต้องการให้ครอบคลุมเนื้อหาเพื่อให้เห็นภาพความเชื่อมโยงกันได้อย่างชัดเจน โดยไม่ต้องการจะเปรียบเทียบเป็นรายประเด็น ซึ่งสามารถสรุปเป็นคำอธิบายเชิงความสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังนี้

หัวข้อความจริงในวิทยาศาสตร์และความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นความรู้พื้นฐานที่เป็นหลักสากลเป็นการอธิบายเพื่อปูพื้นฐาน ทฤษฎีวิวัฒนาการการกำเนิดโลกและเอกภพ กล่าวถึงมีสภาวะความว่างเปล่า มีพลังงานบริสุทธิ์ในความว่างเปล่า มีปรากฏการณ์ที่ต้องใช้เวลานานมากจนมาเป็นเอกภพ ทฤษฎีวิวัฒนาการมานุษยวิทยาและวิวัฒนาการของมนุษย์ กล่าวถึงทฤษฎีที่อธิบายความเป็นมาของมนุษย์จนถึงในปัจจุบันนี้ การกำเนิดขึ้นของศาสนา เมื่อมีมนุษย์จึงมีศาสนาเกิดขึ้น วิวัฒนาการปรัชญาวิทยาศาสตร์สมัยต่างๆ ปรัชญาเกิดขึ้นเมื่อราว 2,500 กว่าปีมาแล้ว โดยมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ พุทธปรัชญาเถรวาทและพุทธประวัติเกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกับปรัชญา ซึ่งแสดงว่าพระพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงใกล้เคียงในเวลาที่มีการเกิดขึ้นของปรัชญา ทฤษฎีกาลศาสตร์ฟิสิกส์สัมพัทธภาพของไอน์สไตน์และทฤษฎีกาลศาสตร์ฟิสิกส์ควอนตัม เป็นความจริงที่ใกล้เคียงหรือเหมือนกันกับพุทธปรัชญาเถรวาทมากที่สุด เกิดขึ้นหลังการค้นพบความจริงของพระพุทธเจ้าสองพันกว่าปี หลักธรรมที่สำคัญในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นเครื่องใช้พิสูจน์เป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมอันเป็นความจริงที่สามารถพิสูจน์ได้เหมือนความรู้ในวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีพลังงานจิต เป็นการรวมเอาโครงสร้างพื้นฐานทางทฤษฎีสัมพัทธภาพและทฤษฎีควอนตัม ที่รวมเอาผู้มีส่วนร่วมใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ แล้วใช้ทฤษฎีควอนตัมอธิบายสมบัติทางฟิสิกส์ควอนตัมของ อนุภาค-คลื่น ที่มีสภาวะเหมือนจิตใจมนุษย์ ที่ตรงกับคำอธิบายทางพุทธปรัชญาเถรวาท การบรรลุธรรมของสาวกในครั้งพุทธกาล ด้วยความหลากหลายของผลสำเร็จที่แสดงออกถึงการบรรลุสู่จะธรรมหรือการเข้าถึงความจริงอันเป็นเครื่องพิสูจน์ และเป็นเครื่องยืนยันถึงการมีอยู่ของความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบมาแล้วกว่า 2,500 ปี ที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ในช่วงชีวิต

จากการศึกษาความจริงระหว่างวิทยาศาสตร์และพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ผู้วิจัยมุ่งที่จะเปรียบเทียบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 มีประเด็นสำคัญที่สามารถเปรียบเทียบได้ในเรื่องความหมายของความจริง วิวัฒนาการของการเข้าถึงความจริง วิธีการเข้าถึงความจริง ประเภทของความจริง ลักษณะของความจริง เกณฑ์วัดความจริง ประโยชน์ของความจริง และสาระสำคัญของความจริง ซึ่งในทัศนะดังกล่าวนี้จะได้เปรียบเทียบถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างกัน ดังนี้

ความหมาย วิทยาศาสตร์ หมายถึงความรู้ในธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เมื่อมีความรู้ความเข้าใจในตัวธรรมชาติและกฎเกณฑ์ธรรมชาติ แล้วก็นำเอาความรู้มาใช้ประโยชน์ เอามาจัดสรรกระบวนการ ประยุกต์เหตุปัจจัย ทำการประดิษฐ์สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ นำมาใช้ประโยชน์สนองความต้องการของมนุษย์ได้ วิทยาศาสตร์เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้ มีขอบเขต มีระเบียบ กฎเกณฑ์ เป็นความรู้ที่มีรากฐานมาจากการสังเกต วิทยาศาสตร์ดั้งเดิมหมายเอาความรู้ที่สามารถพิสูจน์ได้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายเท่านั้น นอกเหนือจากนี้วิทยาศาสตร์จะไม่ยอมรับ แต่ปัจจุบันนี้เมื่อเกิดการค้นพบความรู้ใหม่ๆ วิทยาศาสตร์ได้รวมเอาผู้สังเกตการณ์ (จิต) เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ด้วย ความหมายของวิทยาศาสตร์สามารถสรุปได้ 3 อย่าง คือ

1. วิทยาศาสตร์ คือ องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่แน่นอน
2. วิทยาศาสตร์ คือ องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของมนุษย์เป็นองค์ประกอบด้านเนื้อหาของวิทยาศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์ คือ องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ซึ่งจัดรวมไว้อย่างมีระเบียบแบบแผนและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไว้ใช้ในการแสวงหาความรู้

พุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง กลุ่มที่อนุรักษ์แนวคิดของกลุ่มพระเถระผู้ทำสังคายนาครั้งแรก ที่มีพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน ซึ่งพยายามรักษาคำสอนดั้งเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด คำว่าเถรวาท เป็นชื่อรวมของทุกนิกายที่สืบทอดมาแต่ครั้งพุทธกาล

ความคล้ายคลึง จากการศึกษาเปรียบเทียบความหมายของทั้งสองดังกล่าวดังนี้

วิทยาศาสตร์ หมายถึง ความจริงที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือสรรพสิ่งในจักรวาล มีกฎเกณฑ์อยู่ในตัว เป็นกฎของธรรมชาติอันเป็นสากลที่ใครๆ ก็สามารถที่จะเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน เป็นความรู้ที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักของเหตุและผล ตามขั้นตอนและกระบวนการในทางวิทยาศาสตร์ มีระเบียบแบบแผนมีวิธีการที่จะใช้ในการแสวงหาความรู้ เป็นเรื่องสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของมนุษย์ที่ไม่ได้หมายรวมเอาสิ่งที่ไม่ได้หมายรวมเอาสิ่งที่ไม่ได้หมายความว่า สิ่งนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสังเกตแล้วพิจารณาด้วยเหตุและผลโดยมี

วิวัฒนาการหรือพัฒนาการของการส่งต่อองค์ความรู้ที่ทอดกันมาอย่างยาวนาน โดยมีการตั้งเป็นกฎ ทฤษฎี หรือหลักการขึ้นไว้ให้เป็นองค์ความรู้ใช้สืบค้นได้ต่อเนื่อง วิทยาศาสตร์ในสมัยปัจจุบันได้รวมเอาผู้สังเกตการณ์ (จิต) เข้าเป็นส่วนร่วมของปรากฏการณ์ด้วย

พุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง พระพุทธศาสนาที่รักษาคำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงตรัสรู้ความจริงของธรรมชาติ โดยผ่านการบำเพ็ญเพียรทางจิต โดยยึดถือรักษาความบริสุทธิ์ของคำสอนดั้งเดิมหรือพยายามรักษาคำสอนให้ใกล้เคียงกับคำสอนในครั้งพุทธกาลมากที่สุด ทั้งนี้ยังรวมถึงข้อวัตรปฏิบัติหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ตลอดจนศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีที่เกิดขึ้นตามมาภายหลังจนเป็นเอกลักษณ์ของพุทธปรัชญาเถรวาท ในบรรดาคำสอนของพระพุทธเจ้าและพระสาวกได้ถูกบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกที่ถือเป็นคัมภีร์หลักๆของนิกาย โดยมีพัฒนาการของพุทธปรัชญาเถรวาทสืบต่อผ่านกาลเวลาอย่างยาวนาน

ความแตกต่าง

วิทยาศาสตร์ หมายถึงความรู้ที่ได้จากการทดลองหรือทดสอบจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เป็นการศึกษาระบบธรรมชาติเพื่อที่จะมีความรู้ความเข้าใจในตัวของธรรมชาติ แล้วนำเอาความรู้นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยนำมาจัดเป็นกระบวนการเพื่อประดิษฐ์สิ่งต่างๆ นำมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ วิทยาศาสตร์เน้นไปในทางด้านเรื่องของวัตถุที่จะนำมาใช้ตอบสนองความต้องการ ทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น วิทยาศาสตร์หมายถึงความจริงที่เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภายนอกตัวมนุษย์เรื่องของโลกและจักรวาล และเรื่องภายในกายของมนุษย์ก็ตาม ต้องสามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 วิทยาศาสตร์จึงจะสามารถยอมรับว่ามีอยู่จริงนอกเหนือจากนั้นจะไม่ยอมรับพุทธปรัชญาเถรวาท พุทธศาสนาเถรวาทเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสรู้ได้ด้วยพระองค์เองแต่เพียงพระองค์เดียว เป็นคำสอนที่มีความพยายามรักษาสาระสำคัญของพระธรรมคำสั่งสอนไว้ให้ถูกต้องมากที่สุด โดยการสืบส่งต่อมาด้วยพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา นั่นเป็นการแสดงว่าความรู้ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้เป็นความจริงที่ต้องรักษาไว้ให้คงความบริสุทธิ์ให้ได้มากและนานที่สุด ซึ่งจะต่างจากวิทยาศาสตร์ที่มีการพัฒนาองค์

ความรู้เพิ่มขึ้นอยู่ตลอดตามการค้นพบทฤษฎีใหม่ๆ เปรียบเทียบ ความหมาย ของวิทยาศาสตร์ และพุทธปรัชญาเถรวาทมีความคล้ายคลึงและความแตกต่างกัน

พุทธปรัชญาเถรวาทกับความจริงทางวิทยาศาสตร์

ความจริงในวิทยาศาสตร์และความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นความรู้พื้นฐานที่เป็นหลักสากลเป็นการอธิบายเพื่อปูพื้นฐาน ทฤษฎีวิวัฒนาการการกำเนิดโลกและเอกภพ กล่าวถึงมีสภาวะความว่างเปล่า มีพลังงานบริสุทธิ์ในความว่างเปล่า มีปรากฏการณ์ที่ต้องใช้เวลานานมากจนมาเป็นเอกภพ ทฤษฎีวิวัฒนาการมานุษยวิทยาและวิวัฒนาการของมนุษย์ กล่าวถึงทฤษฎีที่อธิบายความเป็นมาของมนุษย์จนถึงในปัจจุบันนี้ การกำเนิดขึ้นของศาสนา เมื่อมีมนุษย์จึงมีศาสนาเกิดขึ้น วิวัฒนาการปรัชญาวิทยาศาสตร์สมัยต่างๆ ปรัชญาเกิดขึ้นเมื่อราว 2,500 กว่าปีมาแล้ว โดยมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ พุทธปรัชญาเถรวาทและพุทธประวัติ เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกับปรัชญา ซึ่งแสดงว่าพระพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงใกล้เคียงในเวลาที่มีการเกิดขึ้นของปรัชญา ทฤษฎีกลศาสตร์ฟิสิกส์สัมพัทธภาพของไอน์สไตน์และทฤษฎีกลศาสตร์ฟิสิกส์ควอนตัม เป็นความจริงที่ใกล้เคียงหรือเหมือนกันกับพุทธปรัชญาเถรวาทมากที่สุด เกิดขึ้นหลังการค้นพบความจริงของพระพุทธเจ้าสองพันกว่าปี หลักธรรมที่สำคัญในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นเครื่องใช้พิสูจน์เป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมอันเป็นความจริงที่สามารถพิสูจน์ได้เหมือนความรู้ในวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีพลังงานจิต เป็นการรวมเอาโครงสร้างพื้นฐานทางทฤษฎีสัมพัทธภาพและทฤษฎีควอนตัม ที่รวมเอาผู้มีส่วนร่วมใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ แล้วใช้ทฤษฎีควอนตัมอธิบายสมบัติทางฟิสิกส์ควอนตัมของ อนุภาค-คลื่น ที่มีสภาวะเหมือนจิตใจมนุษย์ ที่ตรงกับคำอธิบายทางพุทธปรัชญาเถรวาท การบรรลุธรรมของสาวกในครั้งพุทธกาล ด้วยความหลากหลายของผลสำเร็จที่แสดงออกถึงการบรรลุสัจจะธรรม หรือการเข้าถึงความจริงอันเป็นเครื่องพิสูจน์ และเป็นเครื่องยืนยันถึงการมีอยู่ของความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบมาแล้วกว่า 2,500 ปี ที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ในช่วงชีวิต วิทยาศาสตร์ ความจริงที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือสรรพสิ่งในจักรวาล มีกฎเกณฑ์อยู่ในตัว เป็นกฎของธรรมชาติอันเป็นสากลที่ใครๆ ก็สามารถที่จะเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน เป็น

ความรู้ที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักของเหตุและผล พุทธปรัชญาเถรวาท พระพุทธศาสนาที่รักษาคำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงตรัสรู้ความจริงของธรรมชาติ โดยผ่านการบำเพ็ญเพียรทางจิต โดยยึดถือรักษาความบริสุทธิ์ของคำสอนดั้งเดิมหรือพยายามรักษาคำสอนให้ใกล้เคียงกับคำสอนในครั้งพุทธกาลมากที่สุด ทั้งนี้ยังรวมถึงข้อวัตรปฏิบัติหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ตลอดจนศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีที่เกิดตามมาภายหลังจนเป็นเอกลักษณ์ของพุทธปรัชญาเถรวาท

สรุป

พุทธปรัชญาเถรวาทกับความจริงในวิทยาศาสตร์นับแต่ที่มีวิวัฒนาการของเผ่าพันธุ์มนุษย์เกิดขึ้นมาบนโลกนี้ และแม้แต่บรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายก็ดี ก็เกิดมีศาสนาเกิดขึ้นตามความนิยามที่ว่าศาสนาเกิดขึ้นเพราะความกลัว การกลัวในที่นี้คือการกลัวทุกสิ่งทุกอย่าง อันเกิดจากความไม่รู้จริงในเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ของสรรพสิ่งในธรรมชาติ เมื่อความกลัวเกิดขึ้นเป็นไปโดยสามัญสำนึกของสัญชาตญาณของสัตว์ย่อมที่จะคิดหาทางป้องกันความกลัว หรือหาสิ่งคุ้มภัย หรือหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ หรือเป็นเครื่องรวมกันอยู่อย่างสงบสันติสุขในกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อการดำรงอยู่ของกลุ่มคน จึงเกิดมีวิวัฒนาการทางความเชื่อทางศาสนาเกิดขึ้นมาตามลำดับ โดยเริ่มจากการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เช่น ภูเข ดินไม้ ดวงอาทิตย์ เป็นต้น ซึ่งต่อมาพัฒนามา นับถือเทพเจ้า จนพัฒนามาเป็นศาสนาแบบเทวนิยมกับแบบอเทวนิยมอย่างในปัจจุบันนี้ ซึ่งพระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าเป็นศาสนาแบบอเทวนิยม ความจริงในทางวิทยาศาสตร์มีสองสิ่งที่สำคัญคือ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ หนึ่ง ซึ่งนับรวมทุกสิ่งไม่ว่าโดยธรรมชาติหรือจากการสร้างสรรค์ กับ ผู้สังเกตการณ์ หรือ ผู้มีส่วนร่วม หรือ ผู้ดูเหตุการณ์สอง ความจริงทางพุทธปรัชญาเถรวาท สองสิ่งเช่นกันและถือว่าตรงกันหรือเหมือนกันกับความจริงทางวิทยาศาสตร์ คือ สภาวะสิ่งถูกรู้ หรือ ธรรมชาติ หนึ่ง เป็นสภาวะตามธรรมชาติไม่ว่าจะโดยธรรมชาติหรือจากการสร้างสรรค์ กับ สภาวะผู้รู้หรือ ชาติรู้ สอง จะเห็นความเหมือนกันของทั้งสองศาสตร์ได้ว่ามีสองสิ่ง คือเรื่องของปรากฏการณ์ในสรรพสิ่งทางธรรมชาติที่รวมแม้จะปรากฏ

ขึ้นที่จิตใจมนุษย์ กับสภาวะของผู้รู้ ซึ่งก็คือจิตใจมนุษย์ ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้ากลับพบว่า ทั้งปรากฏการณ์และผู้รู้ต่างก็มีต้นกำเนิดมาจากสิ่งเดียวกัน นั่นคือพลังงานดั้งเดิม ต่างกันตรงที่พลังงานจิตจะต้องมีวิวัฒนาการมาจากพลังงานดั้งเดิมอย่างแนบเนียน เพียงแต่กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ยังหาคำตอบไม่ได้ในตอนี้ ด้วยกฎของทฤษฎีพลังงาน ที่ว่าพลังงานจะไม่มีการสูญสลายไปเพียงแค่แปรเปลี่ยนสถานะได้ จึงกล่าวได้ว่าสภาวะต่างๆจะยังคงดำรงโดยอยู่ได้ สภาวะที่มีความแปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ความจริงที่เป็นหนึ่งเดียวในรายงานการวิจัยฉบับนี้ คือเรื่องพลังงานเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). ราชบัณฑิต พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด. (วัดราชโอรสาราม: กรุงเทพมหานคร: 2548).
- วัชระ งามจิตรเจริญ. (2556). พุทธศาสนาเถรวาท. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- दनัย ไชโยธา. นานาศาสนา. (2539). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- Niels, Bohr (1958). Atomic Physics and Human Knowledge. John Wiley and Sons.
- Yong, Amos (2005). "Buddhism and Science: Breaking New Ground (review)". Buddhist-Christian Studies. 25: 176–180.
- Lopez, Donald S. Jr (2008). Buddhism and Science: A Guide for the Perplexed. University of Chicago Press.
- Tambiah, Stanley Jeyaraja. (1990). Magic, Science and Religion and the Scope of Rationality. Cambridge University Press.
- Deegalle, Mahinda. (2006). Buddhism, Conflict and Violence in Modern Sri Lanka (New York: Routledge).